

37.13

UNDERVISNINGSVEJLEDNING
FOR FOLKESKOLEN

6

Formning
1976

UNDERVISNINGSMINISTERIET

UNDERVISNINGSVEJLEDNING
FOR FOLKESKOLEN

6

Formning

UNDERVISNINGSMINISTERIET 1976

Un 08,07-251
ISBN 87-503-1902-7

Forord

Idet der henvises til undervisningsministeriets cirkulæreskrivelse af 18. december 1975 om udsendelse af vejledende forslag til læseplaner samt undervisningsvejledninger for folkeskolen, udsendes hermed undervisningsvejledning for faget formning.

Hæftet bygger på lov om folkeskolen af 26. juni 1975 samt på det materiale,

der er udarbejdet af det nu ophævede Folkeskolens Læseplansudvalg. Det indeholder det formål for faget, der er fastsat af undervisningsministeren i bekendtgørelse af 24. september 1975, § 6. Desuden indeholder det en undervisningsvejledning for faget samt det vejledende forslag til læseplan.

*Undervisningsministeriet, direktoratet for folkeskolen,
folkeoplysning, seminarier m. v., den 5. februar 1976.*

Asger Baunbak-Jensen

/ Per Iversen

Indhold

1. Indledning	7
1.1. Formål	7
1.2. Generelle synspunkter	7
1.2.1. Om faget	7
1.2.2. Fagets bidrag til elevens alsidige udvikling	9
2. Fagets placering i folkeskolen	10
3. Undervisningens indhold	12
3.1. Grundsynspunkter for valg af arbejdsstof	12
3.2. Billedformning	12
3.3. Billedaflysning	14
4. Indholdets ordning på klassetrin	15
4.1. 1.–2. og 3. klassetrin	15
4.2. 4.–5–6. og 7. klassetrin	17
4.3. 8.–9. og 10. klassetrin.....	18
5. Undervisningens tilrettelæggelse	20
Bilag: Vejledende forslag til læseplan	24

1.1. Formål

Formålet med undervisningen er, at eleverne udvikler deres evne for og lyst til at give billedmæssigt udtryk for oplevelser og forestillinger.

Stk. 2. Det skal tilstræbes, at eleverne tilegner sig færdigheder inden for faget, der kan være af værdi for dem også i deres fritid.

Stk. 3. Undervisningen skal medvirke til, at eleverne udvider deres forståelse af billedmæssige udtryksformer og dermed deres mulighed for selvstændigt at vurdere dem.

(Undervisningsministeriets bekendtgørelse af 24. september 1975 om formålet med undervisningen i folkeskolens fag, §6.)

1.2. Generelle synspunkter

1.2.1. Om faget

De fleste børn former fra deres tidligste barndom.

Fra de første kradserier til de senere ret sammensatte billedudtryk bruger børn linier, farver og former både som følelsesmæssigt udtryksmiddel og som sagligt meddelelsesmiddel.

Billedet fjernet på grund af ophavsret

Da man kun har kendskab til virkeligheden i samme omfang, som man har bevidste forestillinger om den, og da børn ofte udtrykker sig mere omfattende og udtømmende om det, der rører sig i dem, når de bruger billedsprog, end når de taler – endsige skriver, må den billedsproglige udvikling stimuleres til hverdag

Billedet fjernet på grund af ophavsret

gennem hele skoletiden – side om side med udviklingen af andre udtryksformer.

Da man ved hjælp af billedudtryk kan anskue mange sider af en sag på én gang, mens man ofte på tale- og skriftsprog må forklare én side ad gangen, har børn en god støtte for forståelse og hukommelse i det veludviklede billedudtryk.

For at formning kan være et godt redskab for barnets udtryk og meddelelse, er det en forudsætning, at fagets arbejdsmetoder indlæres, og dets håndværksmæssige erfaringer indhøstes.

Når disse forudsætninger er til stede, kan billedsproget udnyttes som kommunikationsmiddel i og uden for skolen.

Samfundsudviklingen har medført stigende produktion og brug af billeder af

såvel merkantil, kulturel som politisk art. Dette nødvendiggør, at opmærksomheden rettes mod billedet brugt som

1. udtryksmiddel
2. meddelelsesmiddel
3. påvirkningsmiddel

Børn og unge bliver først og fremmest i stand til kritisk at vurdere form og indhold i forskellige slags billeder ved selv at anvende og blive fortrolige med virkemidlerne.

Ethvert godt billede er resultat af personlig oplevelse og af indsigt og færdighed i at udtrykke sig.

Det er derfor vigtigt, at eleverne i alt arbejde opøves til at udtrykke sig i overensstemmelse med deres egne forestillinger og de erhvervede udtryksmidler.

**Billedet fjernet på grund
af ophavsret**

1.2.2. Fagets bidrag til elevens alsidige udvikling

Skolens elever af i dag vil møde et samfund, hvis krav vi ikke kender. Men de generelle menneskelige værdier, der ligger i at kunne fungere i nye situationer, tage et personligt standpunkt til et problem og løse dette på en ny og uventet måde, er nogle af de værdier, som også vil have gyldighed i fremtiden.

Her kan formning på linie med andre fag yde sit bidrag til elevens alsidige udvikling.

Eleverne kan i formning hyppigt få anledning til

at samarbejde om praktiske projekter,

at drøfte vurderinger og

at udveksle meninger om æstetiske værdier i naturen og i den menneskeskabte verden.

Herved udfordres og opøves deres samarbejdsevne og deres evne til at vurdere billedsproglige udtryk i almindelighed.

Formning må betragtes som et af skolens vigtige udtryksfag i kraft af den rolle, billedsproget i dag spiller som glo-

Billedet fjernet på grund af ophavsret

balt kommunikationsmiddel, som propagandamiddel og som undervisningsmiddel.

At forme et billede er en læreproces, der fører til øget kendskab både til det, der formes om, og til billedsproget i sig selv.

Derfor er det hverken ligegyldigt, hvad og hvordan man former, eller under hvilke vilkår der formes.

Eleven opstiller efterhånden sine egne bevidste kriterier ud fra:

de oplevelser og erfaringer, som følger med enhver formningsproces, samt ud fra de reaktioner, som fællesskabet udtrykker.

2

Fagets placering i folkeskolen

Børn før skolealderen

Hjemmenes muligheder for at tilgodese barnets formningsudvikling vil være højest forskellige og måske først og fremmest tilgodese børn, der lever under vilkår, hvor bl. a. pladsforhold tillader, at man dyrker disse funktioner.

Forældrenes opmuntring og støtte i forbindelse med barnets formning vil derfor være væsentlig, men sjældent tilstrækkelig.

Børns udtryksmæssige udvikling

Elevernes udtryksmæssige udvikling ser ud til at følge forskellige faser, som skal gennemleves, hvis den enkelte elevs alder og formningsmæssige færdigheder skal følges ad.

Der må derfor lægges vægt på, at formningsaktiviteter optræder gennem hele skolealderen.

Placering efter loven

Formning er efter loven obligatorisk på 1.-5. klassetrin, men kan gives i videre omfang. På 8.-10. klassetrin kan faget indgå som valgfag.

Om timerne

På de første klassetrin kan timerne med

fordel lægges som enkelttimer, evt. i tilknytning til danskundervisningen. På de følgende klassetrin bør timerne om muligt skemalægges sammenhængende, hvor ønske om arbejde med større projekter er til stede.

I skolens ældste klasser (8.-10. klasse) er et valg inden for specielle områder naturligt. Store børns interesse for teknik og form lægger op til specialiseret undervisning inden for områder som:

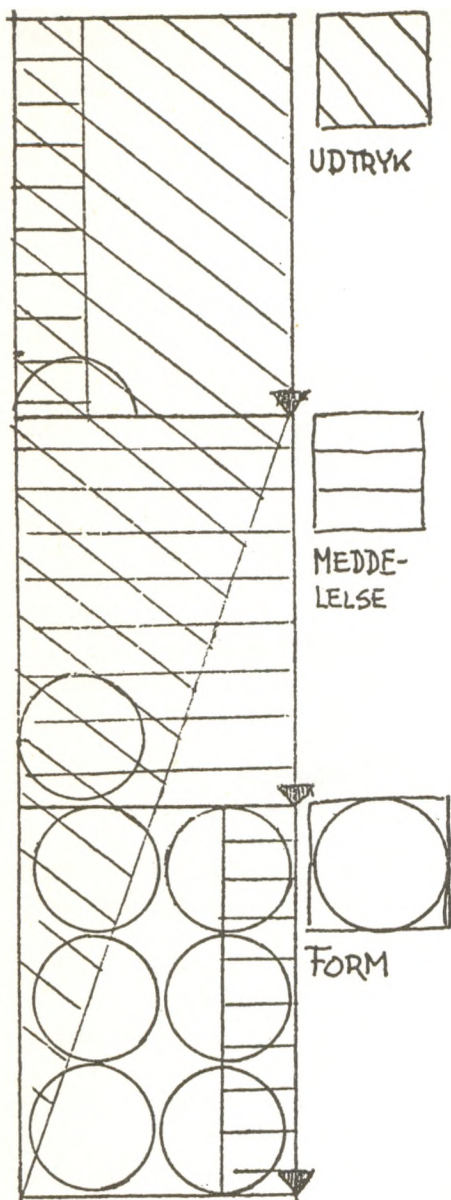
Grafik
Maleri
Skulptur
Keramik
Foto.

Organisation

Denne undervisning kan finde sted i grupper, der går på tværs af hold og klassetrin (inden for 8.-10. klasse). Større krav til arbejdsmiljøets indretning efter opgavens art samt store elevers fordybelse kan bedst tilgodeses ved sammenlægning af de timer, der ugentlig er til rådighed.

Supplerende muligheder

Tilbud om arbejde i kortere perioder med

skole- eller samfundsfunktioner, der har formningsislat kan tænkes etableret.

Eksempler:

Grupper, der påtager sig etablering af udstillinger, hvori det visuelle har hovedvægten.

Teaterformning: Kulisser, lyd og sminkning.

Kunstnerisk udsmykning af din by.

Etablering af

lege
opholds
arbejds
i skolen. } miljøer

Lay-out og trykning af skoleblade, gårdavis, plakater og billetter.

Hovedvægten er i perioden børnehaveklassen-3. klasse lagt på eksperimenter med materialer – rigt UDTRYK i billeder.

Hovedvægten er i perioden 4.-7. årg. (melletrinnet) lagt på billeders udnyttelse som MEDDELELSE.

I perioden 8.-10. årg. er det undervisning i FORM, der prioriteres højest.

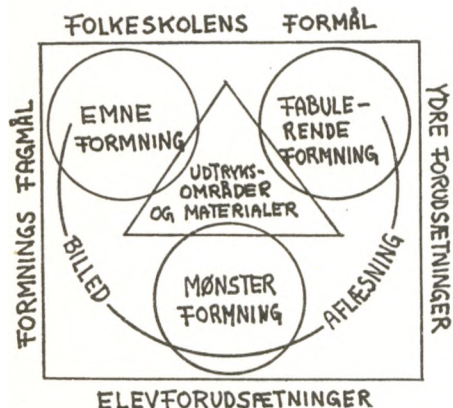
3

Undervisningens indhold

3.1. Grundsynspunkter for valg af arbejdsstof :

1. at opgaven er i nøje overensstemmelse med elevernes interesseområder og hele udviklingstrin,
2. at folkeskolens formål kan tilgodeses gennem opgaven,
3. at formnings fagmål kan tilnærmes gennem opgaven og endelig
4. at den foreliggende opgave lader sig gennemføre på tilfredsstillende måde på de givne vilkår med hensyn til tid, plads og penge (ydre forudsætninger).

Arbejdsstoffet må altså altid anskues i relation til fire sider i en *betingelsesramme*.

Undervisningen omfatter dels *billedformning* (fremstilling af billeder), dels *billedaflæsning* (Aflæsning, vurdering og evt. videre anvendelse af egne og andres billeder – kommunikation med billeder).

3.2. Billedformning

Arbejdet med »at give billedmæssigt udtryk for oplevelser og forestillinger« er undervisningens hovedindhold, dels fordi udviklingen af den enkelte elevs personlige billedsprog er vigtig, dels fordi man ved selv at bruge billedsprog får et erfaringsgrundlag for at aflæse og vurdere ikke blot egne, men også andres billeder.

Billedformerens arbejdsstof kan anskues ud fra forskellige synsvinkler.

Grundfunktionerne beskriver både udgangspunkter for og hensigter med billedformningen. Der arbejdes med variation i og kombination af

- a. Emneformning, hvor arbejdet tager udgangspunkt i det »at fortælle en historie« med billedsprog.

Eksempler:

Når barnet i første klasse tegner sig selv,

når barnet i tredje klasse maler en legesituation fra skolegården,

når barnet i femte klasse i ler former en smed ved sin ambolt,

når barnet i syvende klasse skærer en lino-kliché og trykker et billede af et vinterlandskab,

når de unge i fotoformning dyrker billedreportage over et bestemt emne, så er det emneformning.

Ved emneformning tilstræbes det, at eleverne udvikler deres evne til at fortælle i billeder.

- b. Fabulerende formning, hvor arbejdet tager udgangspunkt i materialeleg og eksperimenteren.

Eksempler:

Når farvemoradset på paletten tydes som genkendelige former,

når klipresterne er puslespil, der antager billedmæssige udtryk,

når naturting – grenstumper, sten – tydes og tydeliggøres ved bemaling,

når en ubevidst bearbejdning af formbart materiale som f. eks. ler pludselig bliver en bevidst forarbejdning af formen,

så har processen taget sit udgangspunkt i fabulerende formning.

Ved den fabulerende formning tilstræbes det, at eleverne udvikler deres fantasi og skabende evner med hensyn til billedsprogets form og indhold.

- c. Mønsterformning, hvor arbejdet tager udgangspunkt i det rytmiske, i ornament og mønster eller i komposition.

Eksempler:

Når barnet bruger et bogstav som ornament i en mønsterbort,

når barnet aftegner sine bevægelser efter rytme fra musik for at opbygge en billedbund,

når foldeklip danner bund for et dekorativt arbejde,

når de store elever flytter rundt på bogstaver og former på billedfladen for at helheden kan blive et godt mønster eller en god kombination,

så er det mønsterformning.

Ved mønsterformning tilstræbes det, at eleverne udvikler deres sans for at sammensætte enkeltheder til en harmonisk helhed og deres evne til at ordne en billedflade.

En anden betydningsfuld synsvinkel på billedformningens arbejdsstof er de faglige metoder, der anvendes når man fremstiller billeder, *de billedmæssige udtryksområder*.

Der arbejdes med:

- tegning, maling, collage, tryk
- rumlig formning (modellering, sammensætning, udskæring/udhugning)
- plane eller rumlige billeder i tidsforløb, f. eks. billedserier, dukkespil, maskespil.

En tredje synsvinkel udgør arbejdet med *materialerne* til billedmæssigt udtryk.

Et materiale er mere end blot et middel til at forme billeder med. Dels kan det (som ved fabulerende formning) være udgangspunkt for billedformningen, dels virker det under tilblivelsesprocessen i høj grad ind på og er medbestemmende for det endelige billedudtryk.

Der er således tale om et samspil mellem billedformerens hensigter og det valgte materiales muligheder.

Det må tilstræbes, at eleverne under formningsarbejdet opnår et sådant kendskab til materialerne og deres forskelligartede udtryksmuligheder, at de efterhånden bliver i stand til selvstændigt at vælge de materialer, der er bedst egnede i forhold til det, der ønskes udtrykt.

De tre nævnte synsvinkler (grundfunktioner, udtryksområder, materialer) er naturligvis sider af samme sag, og i praksis, dvs. under den handling, det er at forme et billede, indgår de integreret, omend med varierende styrke. Men for læreren udgør de en række vigtige variationsmuligheder ved valget af arbejdsstof.

3.3. Billedaflæsning

Billedaflæsning (kommunikation med billeder) omfatter

a. aflæsning og vurdering af elevernes

egne billeder, dels i form af en stadig vekselvirkning mellem billedformeren og billedet under tilblivelsen, dels i form af fælles drøftelser af og overvejelser over resultaterne, efter at de færdige billeder er blevet hængt op eller på anden måde præsenteret.

b. aflæsning og vurdering af andres billeder (f. eks. kunst, folkekunst, plakater, massemediebilleder) i nær tilknytning til elevernes egen billedformning. Aflæsningen og vurderingen angår både billedernes formelle aspekter og deres indhold, herunder deres karakter af henholdsvis udtryksmiddel, meddelelsesmiddel og påvirkningsmiddel.

Nært knyttet hertil er den videre anvendelse af billederne, som ofte finder sted, f. eks. når billederne bliver trykt i skolebladet, når de indgår i plancher og duplikater ved præsentation af stof i andre fag, eller når de i formningstimen fremstillede plakater hænges op på skolens gange.

4.1. 1.-2. og 3. klassetrin

I denne periode drejer det sig om at videreføre de formningsaktiviteter, som barnet selv, hjemmet eller børnehaven allerede har startet før skolegangen.

Barnets fulde optagethed er fra begyndelsen det vigtigste.

Udtryksfunktionen må gøres til det centrale. Der skal derfor ikke lægges for megen vægt på det enkelte produkt, men især stiles mod at styrke barnets fantasi og at udvikle dets konstruktive evner.

Fabulerende formning

Der bør lægges vægt på at stimulere børnenes medfødte evne til at danne spontane billedudtryk gennem materialeleg og eksperimenteren.

Emneformning

Emnerne kan være frie (selvvalgte), men ind imellem søges interessen samlet om behandling af fælles emner fra børnenes skole- og hjemmeliv. Ved at børnene på denne måde får lejlighed til – ikke mindst over for sig selv – at gøre rede for forhold og problemer, tilstræbes både en almindelig tegneudvikling, en nøjere kontakt mellem børnene og deres

**Billedet fjernet på grund
af ophavsret**

omgivelser og derigennem også en nøjere forståelse af det liv, der rører sig om dem.

På dette tidspunkt har barnet ofte lettere ved at udtrykke sig ved hjælp af billedsproget end ved hjælp af talesproget, endsige skriftsproget. Man bør derfor værdsætte det fortællende indhold i arbejderne og lade børnene anvende tegning med fortællende indhold i forbindelse med andre fag.

Mønsterformning

Udformningen af ornamenter og mønstre i stort format bygger på kroppens iboende sans for rytme og balance.

Til at begynde med laves ornamenter og mønstre i stort format for at udnytte hele kroppens styring af bevægelserne. I

Billedet fjernet på grund af ophavsret

trit med at skrivebevægelser indøves, tages gerne start i bogstavagtige grundformer.

Den fri dekorative formning bygger på de urformer og grundtegn, som foreligger allerede på småbørnstrinnet – det drejer sig om rundinger, elipseagtige former, samt om streger, der både krydser og korsner og finder sammen i kasser og trekanter. Disse urtegn danner også grundlag for den fortællende formning.

Billedaflæsning.

Aflæsning og vurdering angår på dette klassetrin først og fremmest elevernes egne billeder, og der lægges vægt på personligt valgte løsninger, der er i overensstemmelse med elevernes udviklingstrin, og på billedernes udtryksfuldhed og klarhed.

Generelle principper

Læreren giver oplæg og organiserer arbejdet, således at børnene opmuntres og inspireres.

Samtale om arbejdet, både under udformningen af det og efter, at det er færdigt, fører til idemæssigt rigere udformning af det igangværende eller de senere arbejder.

Læreren må respektere børnenes billedsprog ud fra kendskabet til deres tegnemæssige udvikling. Undervisningen bygger på, at barnets billedudtryk får lov til at gennemløbe ethvert af sine naturlige udviklingstrin.

Der bør stiles imod at give børnene arbejdsbetingelser og opgaver med henblik på, at de effektivt udnytter evner, anlæg og opnåede færdigheder og bringer materialerne til fuld udnyttelse.

De faglige hjælpemidler og materialerne
Arbejdet med tegne- og malematerialerne er grundlæggende, fordi sans for konturer og farveflade indgår i alle formningsdiscipliner.

Arbejdet med stofrester, garnrester og plastiske materialer giver anledning til at gøre udvidede stoflige erfaringer og indstiller på den tredimensionale gengivelse.

Det samme gælder arbejdet med indsamlet »værdiløst« materiale som garntrisser, æsker, dåser, piberensere, pinde, sten m. v.

Papir og pap i forskellige farver, kvaliteter og størrelser, lim og klister, farvestifter og flydende farve, stof- og garnrester og ler samt forskelligt værdiløst materiale.

Billedet fjernet på grund af ophavsret

4.2. 4.-5.-6. og 7. klassetrin

Billedformning

Meddelelsesfunktionen må gradvis i denne periode gøres til det centrale. Produktet får gradvis større betydning.

Opgavevalg

Børnene må fortsat opmuntres til selv at vælge opgaver, men hvis de skal have større udbytte af formning som sagligt meddelelsesmiddel, må læreren berige deres forestillingsverden med stadig flere og nye indtryk – til enhver tid i overensstemmelse med barnets udviklingstrin.

Nyttefunktionen

Andre fag – ikke mindst orienteringsfagene – vil i løbet af denne periode i stigende grad kunne udnytte børnenes formningsfærdigheder i fagillustreringens tjeneste.

Igangsætning

Indføring i nyt stof bør ikke alene ske gennem mundtlig fortælling. Børnene må tillige opfordres til selv at opleve ved f. eks. selv at foretage bevægelser, der skal gengives i tegning, eller føle de ting, der skal fortælles om i billeder. De har derved mulighed for at blive opmærksomme på rigdommen af forskellige former, strukturer og stofkarakterer i den verden, der omgiver dem.

Organisation

Der bør i perioder gives børnene anledning til at samarbejde i grupper omkring egnede projekter.

Iagttagelse

Samtidig med, at børnenes forestillings-

verden udvides, vokser behovet for selvstændige iagttagelser.

Omkring 5. skoleår vil det derfor være naturligt at påbegynde den realistiske iagttagelsestegning. Der bør lægges vægt på, at børnene udnytter de for dem naturlige måder at opnå rumlig virkning på i deres billeder, f. eks. ved variationer i de enkelte genstandes størrelse, anbringelse oppe eller nede på billedfladen, ved at lade flere genstande delvis dække hinanden eller ved anvendelse af stærke og svage farvetoner. Hvor tilløb til linjeperspektivisk gengivelse opstår, bør forsøgene styrkes gennem iagttagelse og erfaring.

Harmoni og forenkling

I bestræbelserne for at bevare børnenes evne til at udfylde billedfladen på harmonisk og udtryksfuld måde kan lette trykteknikker som kartoffeltryk, skabelontryk og gummitryk være til stor hjælp. Det samme gælder klippe- og skærebilleder.

Generelle principper

For at give børnene fornemmelse af de mange udtryksmuligheder, der foreligger ved løsningen af en enkelt opgave, må samtlige børns arbejder af og til ophænges på væggen til fælles drøftelse. På samme måde kan vandredstillinger fra andre skoler eller andre landes skoler anvendes. Det samme gælder eksempler fra brugskunstens områder (plakater, bogillustrationer, tegneserier, mærkater, emblemer etc.).

Læreren bør i arbejdet stadig have for øje at fremelske udtryksfuldhed og klarhed, i denne periode også under udtalt henvisning til den øgede brug af billedsproget som sagligt meddelelsesmiddel.

Materialer

Papir og pap i forskellige farver, kvaliteter og størrelser, lim og klister, farvestifter og flydende farve, stof- og garnrester, ler samt forskelligt værdiløst materiale, trykmaterialer samt reproduktioner og lysbilleder.

Billedaflæsning

Aflæsning og vurdering omfatter på dette trin både elevernes egne billeder og andres billeder og angår kvaliteter både i indhold og form.

Der tilstræbes en øget forståelse af sammenhængen mellem billedformerens hensigter og billedudtrykket.

4.3. 8.-9. og 10. klassetrin

I de ældste klasser tilbydes faget som valgfag.

Hvad enten faget her tilbydes som

formning i almindelighed med mulighed for senere valg af foretrukne udtryksmidler, eller tilbuddet på forhånd gives som timer i formning inden for et mere begrænset fagligt område, må det forventes, at undervisningen tilrettelægges og gennemføres i overensstemmelse med det hidtil gældende helhedssyn på faget. Det gælder således fortsat, at læreren er forpligtet af betingelsesrammen.

Billedformning

Et tilbudsprogram bør sammensættes i forlængelse af det forudgående undervisningsprogram således, at der fortsat kan dyrkes fabulerende, emnecentreret og dekorativ formning med både plane og plastiske materialer.

Der må arbejdes med udtryksområder, som eleverne er fortrolige med, eksempelvis grafik, collage, lerformning, men der

**Billedet fjernet på grund
af ophavsret**

må også kunne tilbydes nye, som f. eks. fotoformning.

For at undgå, at eleverne i denne periode forfalder til gold kopiering af tilfældige forbilleder, er det nødvendigt, at de hidtil opnåede færdigheder og udtryksmåder anvendes i opgaver, hvis heldige løsning er mindre afhængig af rutineret teknisk dygtighed end af kendskab til almindelige regler for billedformning og sans for elementære billedværdier.

Elementær formlære

Formlæren gælder helformen d. v. s. samspillet mellem de farver, tonværdier, stofkarakterer, linjer og prikker, som fremstiller delformerne (de figurative detaljer i emneformningen eller de nonfigurative detaljer i mønsterformningen).

Samspillet, der sigter mod størst mulig klarhed, baseres på enkle, praktiske regler.

De enkleste drejer sig om:

balancering af flader,
harmonisering af farver og lystoner,
intensivering af linjerytme,
farvens lys/mørk kontrast
og samspilsmuligheder mellem forskellige stofkarakterer.

Hvis der skal være mulighed for, at reglerne omsættes i en personlig, udtryksfuld stil, må de først og fremmest fremstå af elevernes erfaringer med deres egne billeder.

Praktisk udnyttelse

Det må fortsat være selvfølgeligt, at eleverne udnytter deres formningsfærdigheder i forbindelse med andre fag, dels for at opnå en mangesidet oplevelse af det faglige indhold, dels for at opnå sikkerhed i at udtrykke sig.

Materialekendskab

Det er hensigtsmæssigt, også af hensyn til elevernes fortsatte fritidsformning, at de får kendskab til materialernes tilberedning og redskabernes vedligeholdelse og behandling.

Billedaflæsning

Sammenlægninger til voksenkunsten og især kontakten med den stærke strøm af visuelle kommunikationsmidler, giver anledning til en stadig mere bevidst og selvstændig holdning til og vurdering af billeders form og indhold.

5

Undervisningens tilrettelæggelse

Billedformning

Igang sætning.

En frugtbar formningsproces bygger på en aftale lærer og elev imellem, ud fra lærerens overvejelser over

elevforudsætning,
folkeskolens formål,
faglige mål og
ydre forudsætninger.

Betingelsen for en god arbejdsproces er elevens optagethed af opgaven.

Læreren er derfor en væsentlig formidler, når det drejer sig om motivationsfasen. I en situation, hvor eleven får mange muligheder som udgangspunkt, fremkommer der oftest de rigeste løsninger.

Ud fra lærerens kendskab til elevernes interesser kan man på forskellig vis hjælpe eleverne i gang med velegnede projekter. Det kan ske gennem leg, optrin, drøftelse af fællesoplevelser, en fortalt historie, lyd gengivelser el. lign. Eleverne kan også inspireres af ting, der er udstillet i lokalet. I visse tilfælde kan tilbud af materialer og redskaber, der er sat frem på bordet, også være anledning nok til en start.

Læreren er rådgiver, når det drejer sig om tekniske råd og vink, samt det praktiske arrangement og udnyttelse af værkstedmiljøet.

Proces

Under processen giver læreren råd og yder hjælp i fornødent omfang, taler med enkelte elever eller grupper af elever om opståede problemer, og formidler forbindelsen til hele klassen, når det er hensigtsmæssigt at inddrage den, for at man sammen kan betragte en god løsning eller drøfte, hvordan en vanskelighed kunne overvindes.

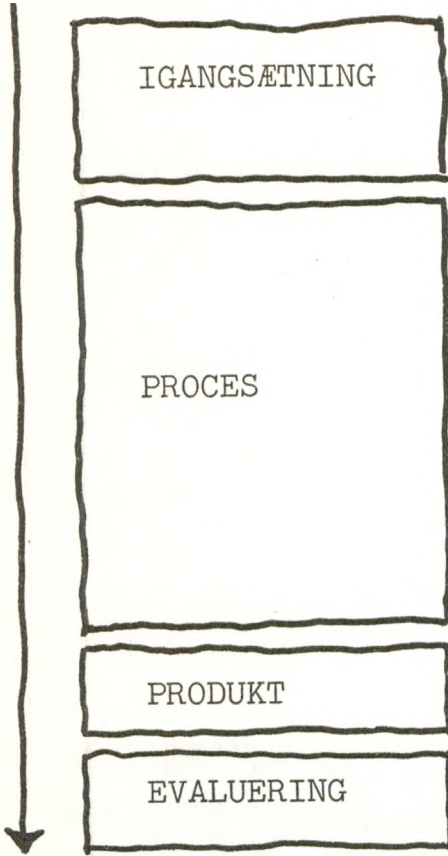
Processen er formningsfagets centrale del. Det er fagets metodiske grundprincip »at lære det ved at gøre det« (learning by doing). Det er især her, at elevernes selvstændighed, opfindsomhed, kombinationsevne, vurdering og selvkritik udfordres.

Produkt

Løsningerne eller produkterne præsenteres ud fra arbejdets sigte ved at blive op hængt, udstillet, mangfoldiggjort og uddelt eller leget med.

Et formningsforløb

Faser

Eksempel på forholdet mellem lærer-elevindflydelse

Billedaflæsning

Evaluering

Den vurdering, der finder sted under billedernes tilblivelse, må følges op af en aflæsning og vurdering, når billederne er færdige.

Her er rig anledning til at få inspiration til flere tekniske metoder og varierede udtryksmåder. Denne drøftelse om-

kring løsningerne må finde sted, mens arbejderne endnu er aktuelle.

Elevkriterier

Vurdering i formning er en dialog mellem egne vurderinger og omgivelsernes. Eller med andre ord: mellem elevens selvstændige vurdering og andres kriterier.

Betragtet som forløb fra 7.–14. år kan skiftende interesser beskrives således: processen (udfoldelsen) er alt, resultatet af kortvarig interesse. Gradvis får resultatet en *funktionel* betydning: som acceptabel ophængsting, som fagillustrering, som værdi til lærerens og kammeraternes beundring. Gennem sammenligninger med andres billedformning (kammeraters og voksnes) begynder en egentlig formel/æstetisk vurdering, der dog stadig støttes af funktionelle kriterier (anvendeligheden). De billedkriterier, som har høj social status, forsøges gjort til kriterier for eget formningsarbejde.

Lærerkriterier

Fra først af anses udfoldelse for at være mening og mål i sig selv. Ethvert formet udtryk accepteres, idet kriterierne er: den størst mulige formningserfaring med materialerne.

Med henblik på formningsproduktets anvendelighed anlægges rent funktionelle vurderinger som: tydelige tegn, klar form, fuld farve og livlig forestillingskraft.

I trit med, at den voksne omverdens kunstkriterier trænger ind i elevernes egne vurderinger, appelleres der til kunstforståelse.

Der bør her henvises til mange forskellige udtryksformers ligeberettigelse.

Denne mere formelle vurdering kan tjene som inspiration til at ændre ensidige løsninger.

Hertil forstærkes dialogen om de funktionelle kriterier, og man søger således at drøfte sig frem til et alment æstetisk vurderingsgrundlag.

Det er disse funktionelle eller »sociale« kriterier, der har mest vægt.

Selvstændig modifikation af form noteres – ligesom god samarbejdsevne.

Organisationsformer

Der skiftes mellem individuelt arbejde, arbejde i smågrupper eller hele klassens (eller flere klassers) deltagelse i omfattende kollektive arbejdsprocesser.

Aktuelle opgaver, som kræver stort format, og hvis heldige løsning forudsætter flere elevers samarbejde, motiverer til

**Billedet fjernet på grund
af ophavsret**

gruppe- og kollektivarbejde, (eks. skolefest, skolekomedie, skoleblad, feature, dukketeater.

Pædagogisk kan gruppearbejdet begrundes både i:

1. almindidaktiske argumenter

idet formnings almene mål omfatter både selvudfoldelse som individuel formulering af udtryk og meddelelse og selvudfoldelse i samarbejde med andre omkring fælles projekter for fælles mål, og i

2. fagdidaktiske argumenter

idet formningsfaglige mål omfatter både opnåelse af praktiske billedmæssige færdigheder og udvikling af teoretiske billedbegreber med henblik på gennemarbejdet billedformning og på kritisk billedbetragtning.

Gruppearbejdet omkring praktiske projekter såvel som omkring analyse og vurdering af produkterne forøger således mulighederne for at virkeliggøre såvel fagets overfaglige (almene) som rent faglige intentioner.

Undervisningsministeriets vejledning af 5. februar 1976.

Formålet med undervisningen

(Undervisningsministeriets bekendtgørelse af 24. september 1975 om formålet med undervisningen i folkeskolens fag, §6).

»Formålet med undervisningen er, at eleverne udvikler deres evne for og lyst til at give billedmæssigt udtryk for oplevelser og forestillinger.

Stk. 2. Det skal tilstræbes, at eleverne tilegner sig færdigheder inden for faget, der kan være af værdi for dem også i deres fritid.

Stk. 3. Undervisningen skal medvirke til, at eleverne udvider deres forståelse af billedmæssige udtryksformer og dermed deres mulighed for selvstændigt at vurdere dem.«

Undervisningens indhold

Undervisningen omfatter:

A. Billedformning:

Fremstilling af billeder.

B. Billedaflæsning:

Aflæsning, vurdering og evt. videre anvendelse af egne og andres billeder (kommunikation med billeder).

Formning som obligatorisk fag

1.-3. klassetrin

Billedformning

Udtryksfunktionen er det centrale. Der lægges derfor ikke for megen vægt på det enkelte produkt, men der stiles imod, at eleverne udvikler fantasi og konstruktive evner.

Emneformning:

Emnerne kan være selvvalgte eller formuleret af lærer/elever i fællesskab og være hentet fra elevernes dagligdag eller øvrige begrebsverden (deres oplevelser og forestillinger).

Fabulerende formning:

Der lægges vægt på, at eleverne udvikler deres evne til at danne spontane billedudtryk gennem materialeleg og eksperimenteren.

Mønsterformning:

Der lægges vægt på at stimulere til en fortsat udvikling af almindeligt forekom-

mende dekorative elementer i elevernes billeder.

Udtryksområder:

Der arbejdes primært med tegning/maling, suppleret med riv og klip samt enkle former for tryk. Desuden arbejdes der med modellering, skrammelformning samt enkle former for dukke- og maskespil.

Materialer:

Papir og pap i forskellige farver, kvaliteter og størrelser, lim og klister, farvestifter og flydende farver samt ler, papmaché og forskelligt »værdiløst« materiale.

Billedaflæsning

Aflæsning og vurdering angår på dette trin først og fremmest elevernes egne billeder, og der lægges vægt på personligt valgte løsninger, der er i overensstemmelse med elevernes udviklingstrin. Der lægges tillige vægt på billedernes udtryksfuldhed og klarhed.

4.–5. klassetrin

Billedformning

På mellemtrinnet gøres meddelelsesfunktionen efterhånden til det centrale, og det færdige formningsprodukt tillægges gradvis større betydning. Der tilstræbes et uddybet kendskab til billedsprogets udtryksmidler.

Emneformning:

Emnerne hentes fortsat fra elevernes egen erfarings- og forestillingsverden, men i løbet af perioden inddrages iagttagelse i stigende grad som grundlag for billedformningen.

Fabulerende formning:

Der arbejdes med materialer og opgaver, der appellerer til fortsat eksperimente-

ren, men med stigende krav til billedmæssigt rigere indhold og til klarhed i form.

Mønsterformning:

Der arbejdes med ornamenter og mønstre, dels som billedelementer og komposition, dels som dekoration.

Udtryksområder:

Der arbejdes med de samme udtryksområder og materialer som i de yngre klasser, men de faglige metoder varieres og øges i antal, f. eks. med tilbud om klippe- og skæreteknikker, farvestifteteknikker og lidt vanskeligere trykformer. I takt med elevernes øvrige udvikling stilles der øgede krav til billedernes indholdsmæssige og formmæssige kvaliteter.

Materialer:

Papir og pap i forskellige farver, kvaliteter og størrelser, lim, klister, farvestifter og flydende farver, ler, papmaché, forskelligt »værdiløst« materiale, trykmaterialer samt reproduktioner og lysbilleder.

Billedaflæsning

Aflæsningen og vurderingen omfatter på dette trin både elevernes egne billeder og andres billeder og angår kvaliteter både i indhold og form. Der tilstræbes en øget forståelse af sammenhængen mellem billedformerens hensigter og billedudtrykket.

Formning som valgfag (8.–10. klassetrin)

Billedformning

På de ældste klassetrin arbejdes der stadig mere differentieret og varieret med billedsproget, og opmærksomheden rettes i stigende grad mod god billedmæssig form.

Der arbejdes fortsat med emneformning, fabulerende formning og mønsterformning. Fagets udtryksområder og materialer er hovedsagelig de samme som i det obligatoriske forløb, men kan suppleres og differentieres, f. eks. med særlige tilbud om undervisning i grafik, skulptur, keramisk formning, fotoformning o. a.

Billedaflæsning

I forbindelse med arbejdet med egne billeder aktualiseres væsentlige forhold og problemer omkring forskellige billedformer i samfundet, både som inspiration til arbejdet og som grundlag for overvejelser over billeders udtryksmidler, hensigter og virkninger.

Undervisningsvejledning for folkeskolen

Hidtil udkommet

1. Dansk
2. Fremmedsprog
3. Undervisningsmidler
4. 1.-2. klassetrin
5. Idræt
6. Formning
7. Sløjd
8. Håndarbejde
9. Hjemkundskab

Under forberedelse

Klasselærerfunktioner
Børnehaveklasser
Musik
Historie
Geografi

Biologi
Samtidsorientering
Kristendomskundskab
Regning/matematik
Fysik/kemi
Maskinskrivning
Fotolære
Drama
Filmkundskab
Motorlære
Arbejdsundervisning
Elektronik
Barnepleje
Færdslære
Fremmede religioner og andre livs-
anskuelser
Uddannelses- og erhvervsorientering
Sundhedslære

Med hensyn til *seksualoplysning* henvises til »Vejledning om seksualoplysning i folkeskolen«, Folkeskolens Læseplansudvalg 1971.

Vedrørende spørgsmål om *undervisningslokalers* udformning og indretning henvises til »Projekteringsgrundlag for folkeskoler«, Folkeskolens Byggeudvalg 1973.

Un. 08,07-251

ISBN 87-503-1902-7